

DETSKÉ KLAMANIE

Klamanie dieťaťa sa rodičov vždy hlboko dotýka. Berú to ako prejav nedôvery. Cítia sa ponížení a urazení. Treba si však uvedomiť, že nie je klamanie ako klamanie. Vždy musíme brať do úvahy vek dieťaťa. Až od mladšieho školského veku (6 rokov) je dieťa schopné prijímať pravidlá medziľudských vzťahov ako záväzné. Ich všeobecnú platnosť však celkom chápe až v období pred pubertou. Preto o pravom klamstve hovoríme až u detí v školskom veku. V tomto veku sú schopné rozlíšiť, čo je pravda, a zároveň vedieť, že klamať sa nesmie.

Je dôležité rozlišovať rôzne formy detského klamania. Je rozdiel medzi zapieraním, klamaním, kedy sa dieťa povyšuje alebo vychvaľuje, zvalovaním viny na iného, a nakoniec tým, čo je morálne najmenej prijateľné – podvodom k vlastnému prospechu a ku škode niekoho iného.

Rodičia často tieto formy nerozlišujú. Je to škoda, pretože zvyčajne práve v nich je kľúč k pochopeniu a k náprave.

Klamstvo v pravom slova zmysle je zámerný podvod – dieťa klame úmyselne a je si vedomé toho, že to, čo hovorí je nepravda, teda lož.

Ako riešiť klamanie?

1. Treba sa zamyslieť nad tým, aký je náš postoj ku lži.

Pre mnohých rodičov môže byť nemilým prekvapením to, keď zistia, že deti len kopírujú ich vlastné správanie, ktorého sú doma svedkami.

Klamanie u detí začína často úplne nevinne a je to paradox, ale deti učíme klamať my dospelí.

Deti v predškolskom veku sú často až neznesiteľne úprimné a pravdovravné. Hovoria a robia to, čo ich zrovna napadne. Svoje myšlienky a slová necenzurujú. Nemajú problém o niekom povedať, že je škaredý, tučný alebo že smrdí. A my sa za neho a za jeho slová často hanbíme. A učíme svoje dieťa, že tak nesmie hovoriť, že sa to nepatrí. A dieťa je prekvapené prečo, veď je to predsa pravda.

Ako dieťa spoločensky dospieva, zistí, že je pre dospelý svet omnoho prijateľnejšie, keď nehovorí pravdu a občas zaklame. Dieťa sa naučí byť menej úprimné. Ale často mu nebýva jasná hranica medzi obmedzenou úprimnosťou a klamstvom. A tak býva poznávanie toho, čo je, a čo nie je lož, pre dieťa dosť náročné.

Ak rodičia sami budú klamať, zapierať a vymýšľať si výhovorky, deti ich budú napodobňovať. Napr. rodičia navádzajú dieťa, aby pred návštevou povedalo, že nie sú doma. Alebo ak sa ich dieťaťu nechce ísť na návštevu ku priateľom, rodičia mu poradia, aby povedalo, že je choré. Namiesto toho, aby ho naučili povedať pravdu.

2. Snažiť sa pochopiť, prečo dieťa klamalo.

Treba rozlišovať:

- či ide o konfabuláciu, pravé alebo chorobné klamstvo,
- či je naivne priznačné alebo rafinovane vymyslené,
- ojedinelé alebo príznačné pre správanie dieťaťa, či sa nestalo zlozvykom.

Treba nájsť motívy jeho správania, pravú príčinu klamania a s tou potom pracovať. Nielen dieťa potrestať. Prečo dieťa klamalo? Chcelo uchrániť niekoho, pomôcť niekomu, prikrášiť príhodu? Alebo jeho lož bola zámerná, pokusom zvaliť vinu na nevinnú osobu, pokusom niekomu ublížiť, získať nezaslúženú odmenu?

Ak dieťa klame z nedostatku informácií, treba mu informácie poskytnúť.

Ak klame z nedostatku prosociálneho správania, treba mu ponúknuť niekoľko možností, ako môže komunikovať s vrstovníkmi. (Ako riešiť určité situácie.)

Nevedomá obrana – povedzte mu, že rozumiete, prečo klamalo, ale vysvetlite mu, že tým situáciu len zhoršilo, pretože sa dopustilo dvoch chýb namiesto jednej a trest bude dvojnásobný.

Podvod – okamžitý a prísny trest.

3. Snažiť sa obmedzovať výhody, ktoré má dieťa zo svojich lží, a posilňovať výhody, ktoré pramenia z toho, že hovorí pravdu.

Treba urobiť pre dieťa klamanie zbytočným:

- dať mu najavo, že klamstvo skôr alebo neskôr vždy odhalíte (treba si nájsť čas na dieťa pri „výsluchu“, sledovať neverbalitu, odhaliť, že dieťa nehovorí pravdu. Treba dokonale poznať svoje dieťa, aby sme poznali vzorce jeho správania),
- neoplatí sa mu klamať, pretože klamstvom nič nezíska, naopak – dostane dva tresty – za to, čo urobilo zle (a chcelo to zakryť) a za to, že klamalo (tresty za priestupky by nemali byť príliš kruté, pretože dieťa bude riskovať klamstvo, aby sa vyhlo trestu). Dieťa by malo vedieť, že sa na svojich rodičov môže obrátiť s každým problémom, že aj zlý čin mu pomôžu napraviť. Aby nemalo dôvod klamať.

Keď dieťa klame, aby sa vyhlo trestu, a je odhalené, malo by byť potrestané za nežiadúci skutok i za lož.

Keď klame, aby sa vyhlo trestu, a potom sa ku lži prizná, môžete ho pochváliť za to, že sa priznalo (a nepokračovalo v lži), ale malo by byť potrestané za pôvodný priestupok.

Tresty: zákaz zábavnej činnosti, strata určitej výhody, nechať ho niesť následky svojich činov v škole.

Nejde o to, klamanie potlačiť, ale urobiť ho pre dieťa zbytočným. Nemá význam dôkladným výsluchom dieťaťa objasňovať pravdu a dokázať mu vinu. Tento postup je výchovne málo účinný. Dieťa často zapiera ešte viac. Preto stačí, keď dáme dieťaťu najavo, že vieme alebo takmer vieme, čo sa stalo, ako sa veci majú, a že klamanie neschvaľujeme. „Ty najlepšie vieš, ako to bolo. Ja to viem tiež, alebo si to môžem domyslieť – nebudeme o tom hovoriť. Teraz je potrebné to napraviť.“

Ak sa u dieťaťa ojedinele vyskytuje klamstvo, nesmieme ho hneď označiť za klamára – tým by sme mu len vštépovali myšlienku, že klamstvo je jeho stála vlastnosť.

Druhy klamaní

Vymýšľanie a bájna fantázia

- predškoláci a deti do 2. triedy ZŠ,
- pokiaľ sú deti malé, nie sú vždy schopné správne chápať a hodnotiť skutočnosť. Aby ju pochopili, vo fantázii si ju pretvárajú. Subjektívne sú presvedčené, že hovoria pravdu,
- niekedy býva klamstvo vyvolané detskou túžbou, aby rôzne veci boli lepšie, než v skutočnosti sú,
- deti sami seba štylizujú ako rozprávkového hrdinu, objaviteľa, dobrodruha ap.,
- je to normálny jav, ktorý patrí k tomuto vekovému obdobiu.

Riešenie: prijať hru dieťaťa a rozprávať sa s ním o tom, aby sme zistili motív jeho vymýšľania, spoznali jeho túžby a priania. Nepotláčať fantáziu dieťaťa.

Zapieranie a výhovorky

- deti školského veku,
- zapieranie tvorí asi 90% všetkého ich klamaní,
- týka sa to školy, úloh, známok, poznámok atď..

Príčina: - strach z trestu od rodičov,

- obrana vlastného ja dieťaťa, jeho identity,
- obrana pred ponížením pred sebou samým i pred tými, pred ktorými má rešpekt,
- snaha zakryť neúspech.

Riešenie: povedzte, že rozumiete, prečo klamalo, ale vysvetlite mu, že tým situáciu len zhoršilo, pretože sa dopustilo dvoch chýb namiesto jednej a trest bude dvojnásobný.

Klamstvá zo strachu

- dieťa klame, aby sa vyhlo trestu,
- pri úspechu prvého klamstva, ktoré je často mimovoľné a neúmyselné (pretože dieťa nemá odvahu priznať sa) – ho bude opakovať znova (sklon vyhýbať sa nepríjemným situáciám klamstvom),

Príčina:

- despotický postoj rodičov,
- nedôsledné a nedomyslené zákazy a príkazy,
- dieťa nedokáže splniť požiadavky rodičov.

Zvalenie viny na iného, lož, ktorá má niekomu ublížiť zo žiarlivosti, závidi, pomsty

- klamstvo, ktorého obeťou je niekto iný,
- je to veľmi závažné klamstvo,
- dieťa zámerne robí zle, potom ho pripíše dieťaťu, ktorému chce uškodiť,
- z tohto hľadiska je klamstvom každé nepravdivé ohováranie a klebety.

Príčina:

- drzosť a arogantnosť v správaní,
- citový chlad,
- disharmonická rodina,
- autoritatívny rodič,
- chronická túžba vyniknúť,
- egoizmus a bezohľadnosť.

Riešenie: zabrániť, aby sa to znova zopakovalo,

- dieťa by malo byť potrestané,
- škoda by sa mala napraviť,
- nepravý vinník by mal byť zbavený viny,
- viesť dieťa k tomu, aby dokázalo vedome a zámerne robiť druhým radosť,
- zdôrazniť hodnotu priateľstva,
- pozitívny príklad rodičov (aby oni sami neklamali).

Klamanie ako vystatovanie sa

- prejavuje sa u detí, ktoré trpia pocitom menejcennosti,
- ktoré nie sú si isté svojimi spoločenskými vzťahmi,
- chvália sa tým, čo sami vedia a môžu (a čo nezodpovedá skutočnosti), alebo významnými príbuznými, ich výhodami,
- tieto tvrdenia buď nezodpovedajú skutočnosti, alebo ide o zveličovanie.

Riešenie: podpora sebavedomia dieťaťa, pochvaly, záujmové krúžky.

Klamanie z priateľstva

- deti klamú preto, aby zakryli priestupok priateľa a chránili ho pred dôsledkami,
- pochvália niekoho za niečo, čo nie je pravda (aby sa nedotkli jeho citov),
- dieťa sa usiluje chrániť rodičov.

Riešenie: ak ide o maličkosť, je lepšie obísť vec mlčaním, ako uplatniť prísnosť a spravodlivosť.

Obrana vlastného súkromia a tajomstiev

- deti od 9 -12 rokov a obdobie puberty,

Príčina: rodičia sú príliš zvedaví, chcú všetko vedieť, vtierajú sa do intimity dieťaťa.

Klamanie ako sprievodný prejav porúch správania

- lenivosť,
- neposlušnosť,
- krádeže,
- túlanie,
- záškoláctvo

Príčina:

- osobnostná predispozícia (negativizmus, agresivita, impulzivita, nízka frustračná tolerancia)
- nedostatok citovej väzby na rodinu,
- rozvrátená rodina.

Nutkavé (patologické) klamanie

- dieťa si je vedomé toho, že klame, ale ani ono samé nevie, prečo to robí,
- klame neustále a v rôznych situáciach, bez toho, aby malo z toho nejaký prospech,
- táto porucha spočíva v ťažkom zvládaní okamžitých impulzov,
- jedná sa o obdobu impulzívneho kradnutia,
- o príčine takéhoto správania v súčasnej dobe vieme len málo a taktiež neexistuje žiadna účinná metóda, ako toto nežiadúce správanie odstrániť. Našťastie ide o poruchu pomerne vzácnu.